

בְּשֵׁם ה', אֵל עֹלָם (בראשית כא, לג).

גם-אלה לחכמים: הבר-פנים במשפט כל-טוב.

אמר, לרשע צדיק אתה: יקבהו עמים; יזעמוהו לאמים.

ולמוכחים ינעם; ועליהם, תבוא ברבת-טוב (משלי כד, כג-כה).

ספר ארבעה עשר והוא ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.

הלכות סנהדרין והענשין המסורין להם. יש בכללן שלוש מציאות עשר מציאות עשה, ועשרים מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחיבין באיש אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקלה; (ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג בחנק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו; (יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף; (יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפית הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדין הדעת; (יז) שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חברו או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ) שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום; (כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע שוא; (כח) שלא לקלל הדיינים; (כט) שלא לקלל הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל הכשרים.

הלכות עדות. יש בכללן שמונה מציאות שלוש מציאות עשה, וחמש מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדין זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות לעד זומם כאשר זמם.

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מציאות שלוש מציאות עשה, ושש מציאות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף על התורה, לא במציאות שבכתב, ולא בפרושן שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל; (ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם; (ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו. הלכות אבל. יש בכללן ארבע מציאות אחת מציאות עשה, ושלוש

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרֻטֶן: (א) לְהִתְאַבֵּל עַל הַקְּרוֹבִים, וְאִפְלוּ כוֹהֵן מִטָּמֵא וּמִתְאַבֵּל עַל הַקְּרוֹבִים, וְאִין אָדָם מִתְאַבֵּל עַל הַרוּגֵי בֵּית דִּין, וּלְפִי זֶה כָּלִלְתִּי הַלְכוֹת אֱלוֹ בִּסְפָר זֶה שֶׁהֵן מַעֲיִן קְבוּרָה בְּיוֹם מִיתָה שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה; (ב) שְׁלֹא יִטָּמֵא כוֹהֵן גָּדוֹל לְקְרוֹבִים; (ג) שְׁלֹא יִכָּנֵס עִם הַמֵּת בְּאַהֲל; (ד) שְׁלֹא יִטָּמֵא כוֹהֵן הַדְּיוּט לְנֶפֶשׁ אָדָם אֲלֵא לְקְרוֹבִים בִּלְבָד.

הַלְכוֹת מַלְכִּים וּמִלְחָמוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלוֹשׁ וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלוֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרֻטֶן: (א) לְמַנּוֹת מֶלֶךְ מִיִּשְׂרָאֵל; (ב) שְׁלֹא יִמָּנֶה מִקְּהֵל גָּרִים; (ג) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים; (ד) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ סוּסִים; (ה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ כֶּסֶף וְזָהָב; (ו) לְהַחֲרִים שְׁבַעַה עֲמֻמִּין; (ז) שְׁלֹא לְהַחֲרִית מֶהֱן נִשְׁמָה; (ח) לְמַחֲוֹת זֶרְעוֹ שְׁלַעֲמָלֶק; (ט) לְזָכֹר מַה שֶׁעָשָׂה עֲמָלֶק; (י) שְׁלֹא לְשַׁכַּח מַעֲשָׂיו הָרָעִים וְאָרִיבְתוּ בְּדֶרֶךְ; (יא) שְׁלֹא לְשַׁכַּח בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם; (יב) לְשַׁלַּח שָׁלוֹם לְיוֹשְׁבֵי הָעִיר כְּשֶׁצָּרִים עָלֶיהָ, וּלְדוֹן בָּהּ פֶּאֶשֶׁר מִפָּרֶשׁ בַּתּוֹרָה, אִם תְּשָׁלִים וְאִם לֹא תְשָׁלִים; (יג) שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ שָׁלוֹם מֵעַמּוּן וּמוֹאָב בִּלְבָד, כְּשֶׁצָּרִים עָלֶיהֶן; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית אֵילָנִי מֵאֲכָל בְּמִצּוֹר; (טו) לְהַתְקִין יָד שִׁיִּצְאוּ בּוֹ בַּעֲלֵי הַמַּחֲנֶה לְהַפְנוֹת בּוֹ; (טז) לְהַתְקִין יָתֵד לַחֲפָר בּוֹ; (יז) לְמַשַּׁח כוֹהֵן לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה; (יח) לְהִיּוֹת מְאָרֶס וּבּוֹנָה בְּנִין וְנוֹטֵעַ כָּרִם שְׂמִיחִים בְּקִנְיָנָן שָׁנָה תְּמִימָה, וּמַחֲזִירִין אוֹתָן מִן הַמִּלְחָמָה; (יט) שְׁלֹא לַעֲבֹר עָלֶיהֶן דָּבָר, וְלֹא יֵצְאוּ אֶפְלוֹ לְצָרְפֵי הָעִיר וְצָרְפֵי הַגְּדוּד וְדוֹמָה לָהֶן; (כ) שְׁלֹא לַעֲרֹץ וּלְחַזֹּר לְאַחֹר בְּשַׁעַת הַמִּלְחָמָה; (כא) דִּין יִפֹּת תֹּאֵר; (כב) שְׁלֹא תִמְכֹּר יִפֹּת תֹּאֵר; (כג) שְׁלֹא יִכְבֹּשׁנָה לַעֲבָדוֹת אַחֵר שֶׁנִּבְעָלָה.

נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בִּסְפָר זֶה, אַרְבַּע וְשִׁבְעִים מֶהֱן שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁבְעַת וְאַרְבַּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין וְהַעֲנָשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלוֹשִׁים מִצְוֹת עֲשֵׂה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרֻטֶן: (א) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים; (ב) שְׁלֹא לְמַנּוֹת דִּין שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט; (ג) לְנַטוֹת אַחֲרֵי רַבִּים, אִם נִחְלָקוּ הַשׁוֹפְטִים; (ד) שְׁלֹא לְהַרְגֵּם אִם רַבּוֹ הַמַּחֲבִיבִין בְּאִישׁ אֶחָד, עַד שִׁיִּהְיוּ יָתֵר שְׁנַיִם; (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שֶׁלְּמַד זְכוּת בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת; (ו) לְהַרְגֵּם בְּסִקְלָה; (ז) לְהַרְגֵּם בְּשִׁרְפָה; (ח) לְהַרְגֵּם בְּסִיף; (ט) לְהַרְגֵּם בְּחֶנֶק; (י) לְתַלּוֹת; (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹם הַרִיגָתוֹ; (יב) שְׁלֹא תָלִין נִבְלָתוֹ; (יג) שְׁלֹא לְהַחֲרִית מִכֶּשֶׁף; (יד) לְהַלְקוֹת לָרָשָׁע; (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בַּהֲפִיַת הַלּוֹקָה; (טז) שְׁלֹא לְהַרְגֵּם נָקִי בְּאֶמְדֵּן הַדַּעַת; (יז) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ אָנוּס; (יח) שְׁלֹא לַחוּס עַל הוֹרֵג חֵבְרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ; (יט) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל הַדֹּל בְּדִין; (כ) שְׁלֹא לְהַדִּיר גָּדוֹל בְּדִין; (כא) שְׁלֹא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בַּעַל עֲבֻרוֹת, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא; (כב) שְׁלֹא לַעֲוֹל מִשְׁפָּט; (כג) שְׁלֹא לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם; (כד) לְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק; (כה) שְׁלֹא לִירְאֶה בְּדִין מֵאִישׁ זָרוּעַ; (כו) שְׁלֹא לִקַּח שֹׁחַד; (כז) שְׁלֹא לִשְׂאֵל שִׁמְעַ שְׂוֵא; (כח) שְׁלֹא לִקְלָל הַדִּינִים; (כט) שְׁלֹא לִקְלָל הַנְּשִׂיאַ; (ל) שְׁלֹא לִקְלָל אָדָם מִשְׁאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכֹּשְׂרִים. וּבְאֹר מִצְוֹת אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ.

הלכות סנהדרין פרק א

א. מצות עשה שלתורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך, שנאמר "שפטים ושטרים, תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח). שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין, ובעלי דינין באים לפניהם.

ב. השוטרים אלו בעלי מקל ורצועה, והם העומדים לפני הדיינים המסבבין בשוקים ועל החניות לתקן השערים והמדות, ולהכות כל מעות; וכל מעשיהם על פי הדיינים. וכל שיראו בו ערות דבר מביאין אותו לבית דין, ודינין אותו כפי רשעו.

ג. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אלא בארץ ישראל בלבד; אבל בחוצה לארץ, אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך: שנאמר "תתן-לך בכל-שעריך, אשר ה' אלהיך נתן לך" (דברים טז, יח).

ד. כמה בתי דינין קבועין יהיו בישראל, וכמה יהיה מנינם: קובעין בתחלה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה. ומנינם אחד ושבעים שנאמר "אספה-לי שבעים איש מזקני ישראל" (במדבר יא, טז) ומשה על גביהן שנאמר "והתיצבו שם עמך" (שם), הרי שבעים ואחד.

ה. הגדול בחכמה שבכלן מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה; והוא שקורין אותו חכמים נשיא בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין הגדול שבשבעים משנה לראש, ויושב מימינו, והוא הנקרא אב בית דין.

ו. ושאר השבעים יושבין לפני שניהם, כפי מעלתם: כל הגדול מחברו בחכמה, יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר מחברו; והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין את כלן.

ז. ועוד מעמידין שני בתי דינין שלשלושה ועשרים, שלושה ועשרים אחד על פתח העזרה, ואחד על פתח הר הבית.

ח. ומעמידין בכל עיר ועיר מישראל שיש בה מאה ועשרים או יותר, סנהדרין קטנה; ויושבת בשער העיר, שנאמר "והציגו בשער משפט" (עמוס ה, טו). וכמה יהיה מנינה, שלושה ועשרים דין. והגדול בחכמה שבכלן, ראש עליהן; והשאר יושבין בעגול כמו חצי גרן, כדי שיהיה הראש רואה את כלן.

ט. עיר שאין בה מאה ועשרים, מעמידין בה שלושה דינין: שאין בית דין פחות משלושה, כדי שיהיה בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלקת בדין מן הדיינים.

י. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה בלה, ואחד יודע לשמע ויודע לשאל ולהשיב אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד שראוי לדבר ואחד ראוי לשמע הרי זו סנהדרין. היו בה שלושה, הרי זו בינונית; היו בה ארבעה יודעים לדבר, הרי זו סנהדרין חכמה.

יא. כל סנהדרין קטנה מושיבין לפניהן שלוש שורות שלתלמידי חכמים, בכל שורה ושורה שלושה ועשרים איש: שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שניה למטה ממנה,

ושְׁלִישִׁית לַמָּטָה מִמֶּנָּה. וְכָל שׁוּרָה וְשׁוּרָה, יוֹשְׁבֵין בָּהּ לְפִי
מַעֲלֶתָן בַּחֲכָמָה.

יב. אִם נִחְלְקוּ הַסִּנְהֶדְרִין, וְצָרְכוּ לְסַמֵּךְ אֶחָד לְהוֹסִיף עַל מִנְיָן
סוֹמְכִין מִן הָרֵאשׁוֹנָה גָּדוֹל שָׁפָה. וְהָרֵאשׁוֹן שֶׁבַשׁוּרָה שְׁנִיָּה בָּא
וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה הָרֵאשׁוֹנָה כְּדִי לְמַלְאוֹת חֲסֵרוֹנָה, וְהָרֵאשׁוֹן
שֶׁבַשְׁלִישִׁית בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוּרָה שְׁנִיָּה; וּבּוֹרְרִין לָהֶן אֶחָד
מִשָּׂאָר הַקָּהָל, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּסוֹף הַשׁוּרָה הַשְּׁלִישִׁית. וְכֵן אִם
צָרְכוּ לְסַמֵּךְ שְׁנֵי אוֹ שְׁלִישִׁי, עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה הֵם עוֹשִׂין.

יג. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִנְהֶדְרִין יִהְיוּ שָׁם שְׁנֵי סוֹפְרֵי דִינִין עוֹמְדִין
לִפְנֵיהֶם, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן הַשְּׂמָאל; אֶחָד כּוֹתֵב דְּבָרֵי
הַמִּזְכִּין, וְאֶחָד כּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמַּחֲיִבִין.

יד. וְלָמָּה אֵין מַעֲמִידִין סִנְהֶדְרִין אֲלָא בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה
וְעֶשְׂרִים: כְּדִי שִׁיְהִיו מֵהֶן סִנְהֶדְרִין שְׁלֵעֶשְׂרִים וְשְׁלוֹשָׁה, וְשְׁלוֹשׁ
שׁוּרוֹת שְׁלֹתִשְׁעָה וְשִׁשִּׁים, וְעֶשְׂרָה בְּטַלְנִין שְׁלֹבִית הַכְּנֶסֶת,
וְשְׁנֵי סוֹפְרִים, וְשְׁנֵי חֲזָנִים, וְשְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִין, וְשְׁנֵי עֲדִים, וְשְׁנֵי
זוֹמְמִין, וְשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין, וְשְׁנֵי גִבְּאֵי צְדָקָה, וְעוֹד אֶחָד כְּדִי
שִׁיְהִיו שְׁלוֹשָׁה לְחֹלֶק הַצְּדָקָה, וְרוֹפֵא אֱמֶן, וְלִבְלָר, וּמְלַמֵּד
תִּינוּקוֹת הָרִי מֵאָה וְעֶשְׂרִים.